

Delavec izhaja vsak petek z datumom naslednjega dne. — Naročnina za celo leto K 5:20, za pol leta K 2:60, za četrt leta K 1:30. Posamezna številka 10 vin. Naročnina za Nemčijo za celo leto 5 mark, za Ameriko 2 dolarja. Pošiljatelj na uredništvo in upravištvu: Ljubljana, Šelenburgova ulica št. 6, prvo nadstr.

DELAVEC

Rokopisi se ne vračajo. — Inserati z enostolpnimi petimi vrsticami se zaračunavajo in sicer: pri enkratni objavi po 13 vin., pri trikratni po 16 vin., pri šestkratni po 14 vin., pri celoletnih objavih po 12 vin. za vsakokr. — Za razne izjave itd. stane peti vrstica 24 vin. — Reklam. so poštnine proste. — Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

Sodrugri sodružice!

Tretjič bomo opustili praznovanje prvega maja, ker nam sedanje vojne razmere ne dopuščajo, da bi ga dostojno proslavili in primerno manifestirali za pravice proletariata, ki mu gredo kot članu človeške družbe. Smoter, ki ga ima delavstvo vsega sveta, trpi enako zaradi vojnih razmer kakor ves napredek.

In vendar! Še vedno smo sodrugri in sodružice, še vedno smo zavedni delavci, socialisti, ki ne izdajamo in ne prodajamo svoja načela, svoje najvitalnejše interese, zato je pa naša dolžnost, da prvega maja tudi ob sedanjih razmerah ne pozablamo na naloge, ki jih resni in težki dogodki prav nič ne spreminjajo.

Delovanje je v sedanjih razmerah res omejeno, a ustavljeno ni. Dela imamo dovolj v strokovnih in gospodarskih organizacijah. Kdo ne more biti agitator? Kdo ne more pospeševati izobrazbe? Tudi sedanja doba nas mnogo uči; učimo se in posvetimo sedanji bodočnosti, ki nam prinese sicer novo življenje, a nove gospodarske in politične boje, hujše nego so bili.

Večje in večje stremljenje po miru nam priča, da človeštvo vstaja iz dosežane letargije. In ko se sklene mir, ali naj nas najde ta trenutek nepripravljen? Ali hoče delavstvo prepustiti svojo usodo popolnoma meščanskim strankam? Ne! Nasprotno, proletariati mora sodelovati, da se res doseže trajen mir, ki bo omogočil delo za velike smotre človeštva.

V tem zmislu proslavimo še letos prvi maj!

Posebni mir?

Ruska revolucija je povzročila obsežne razprave in poročila o najrazličnejših akcijah za mir. Meščansko časopisje je omenjalo večinoma vse mirovne akcije z nekakšno rezervo, zlasti se ni upalo nalogi odločno proti, ker sta tudi avstro-ogrski zunanji minister grof Czernin in Bethmann-Hollweg poizkušala doseči sporazum z Rusijo, misleč, da je trenutek ugoden za mirovne predloge, ki naj pride vsaj Rusijo za zaveznico. Nasprotno so pa storile tudi države sporazuma, da

preprečijo poseben mir, vse kar so le mogle. Pošiljale so tja svoje zastopnike, navduševale rusko republikansko in skozi in skozi meščansko vladno, da vztraja. Vrhutega pa so države sporazuma gospodarsko, denarno vezane druga na drugo in, če bi Rusija sklenila poseben mir, bi to povzročilo ruskim kapitalistom precej škodo. Toda ne le to; v Aziji prežita še Japonska in Kitajska, ki sta tudi v zvezi sporazuma, na prvo ugodno priliko, da napadeta rusko Sibirijo. Vsega tega se ruska meščanska republika boji, zato že od vsega početka ni bilo pričakovati, da sklene poseben mir s centralnimi državama, do katerih v sedanjih razmerah sicer nima naklonjenosti in tudi ne pravega zaupanja.

To ugodno priliko mirovnih akcij je porabila tudi socialna demokracija po vseh državah in deželah. Navidezno je bilo, da gre tukaj za eventualni poseben mir, ki bi morda pospeševal konec vojne. Namen socialne demokracije pa ne more biti delni mir. Socialna demokracija želi sploh konec vojne in uredbo družabnih razmer, ki bodo jamčile trajen mir in svoboden razvoj človeštva. Delni mir bi najbrže vojno razpoloženje še poostiril, vojna bi divjala hujše, in sovraštvo med posameznimi plemeni bi se le povečalo ter bi potrebovali morda tudi v mirnem času zopet stoletja, preden bi prišli do znosnejših medsebojnih razmer.

S tega vidika je odklonilo že 15. aprila rusko delavstvo poseben mir, pač pa energično zahteva, da naj ruska republikanska vlada pospeši skorajšnja mirovna pogajanja in pridobi tudi svoje zaveznice zanja.

Okolo 15. maja prične zborovati v Stokholmu mednarodni socialistični kongres. Skoro iz vseh držav se ga udeležijo zastopniki delavstva, in ali naj govore ti zastopniki proletariata o posebnih mirih? Ali ni vprašanje miru vsem zastopnikom delavstva po vseh državah skupno? In sicer edino to! Vprašanje miru je sedaj najvažnejše, vprašanje trajnega miru in jamstva, da ostane mir tudi res trajen. Na mednarodnem kongresu bodo torej razpravljali zastopniki proletariata o načelih glede na sklepanje miru in o jamstvih, ki jih treba ugotoviti, da ne pride več nad

človeštvo enaka katastrofa, kakršna je ta svetovna vojna.

Kakor malo kažejo meščanski krogi vnetega zanimanja za mirovne akcije, boječ se škode in zamere na tej ali na oni strani, nas bodoči mednarodni kongres vendar navdaja s polnim zaupanjem, da bodo socialistični zastopniki ugotovili trdna načela, ki se jim svet ne bo mogel upirati, marveč jih bo moral upoštevati in sprejeti kot podlago bodočim mirovnim pogajanjem.

Delavstvo bo vstopilo po vseh vojujočih in nevtralnih deželah za načela, glede katerih se bodo zastopniki mednarodnega proletariata zedinili. Z agitacijo bodo proletarci pomagali rešiti to pereče vprašanje. O tem smo prepričani, pa če meščanski listi upoštevajo naše stremljenje ali pa če ga skušajo beležiti kot malopomembno akcijo. To ne de nič. Mirovno akcijo je pričel proletariati z energijo, energijo, ki obsega ves svet.

Dogodki prve dni revolucije v Petrogradu.

(Po ruskih poročilih.)

Kako je revolucija izbruhnila in kako je potekla. Dogodki v Petrogradu so se izvršili meseca marca izredno naglo. Izvzelo jih je vobče dosedaj običajno rusko življenje. Sama nase zaupajoča brezskrbnost carske vlade, nje izzivajoče ravnanje z državno dumo in izzivalna delavska politika sta vedno bolj vznemirjala široke ljudske množice. Velika napetost je bila v Petrogradu tudi zaradi tega, ker je primanjkovalo kruha. Delavci so morali naravnost stradati. Ko so pa zaprli delegate vojnoindustrijskega odbora, so smatrali v Petrogradu ta korak kot očitno izzivanje vsega delavstva v Petrogradu. Delavstvo ni odlašalo z odgovorom.

Dne 8. marca

je pričela delavska stavka v Petrogradu.

Dne 9. marca

so ustavile obrat cestne železnice. Po ulicah so se pričeli boji.

Dne 10. marca

je že stakala večina petrogradskih tovarn in delavnic. Tega dne je tudi izdal car Nikolaj II. ukaz, da se postavodajni zbornici,

LISTEK.

Prvega maja.

Krasan dan. Ljudje so vstajali prav rano, se oblekli solidno praznično, hiteli pod milo nebo, odičeni z rudečimi šopki in veselo uživati prekrasno prosto naravo, srkat poživljajoči vzduh. Tudi jaz sem pohitel tja v naravo v prijetni zavesti, da je današnji dan, dan zmage dela, zmage svobode in človeškega duha. Prvi maj ni okostenel praznik dogem, paragrafov, prvi maj je dan, ki si ga je človeštvo izbralo kot praznik svobode, praznik novega življenja: v poslavo pomladi kulturnega človeštva.

Takole sem sanjal spotoma.

Moje sanje niso bile nič kaj primerne slovesnemu licu okolice. Ali kaj hočem, ko sem pa živel pred tristo leti, to je takrat, ko... no, saj veste kdaj! Sam nase nejevoljen uberem pot v samoto in razmišljam, razmišljam svojo dobo pred tristo leti in tako tesno, tako milo mi je bilo, da sem sam sebe vprašal na ves glas: kako vendar je bilo vse to mogoče? Toda ne! Poglej ta vesela lica, to odkritosrčno, očitno srečno ljudstvo, pomešaj se med nje in veseli se z njim! Tako mi je velel notranji glas odločno, in nisem se mu mogel upirati.

Prav počasi jo krenem, skoro strahoma kakor takrat, no vsaj veste, ko smo še živeli.

Ni še minilo deset minut, pa sem bil zopet med vrvečo in žuborečo množico.

Svoje slabe navade seveda še nisem opustil: prisluškaval sem, kaj govore ti ljudje, in kar umeti jih nisem mogel. Razgovarjali so se zabavno, o javnih stvareh, o današnjem slavu, na njih licih ni bilo zavisti, čul nisem tarnanja o prozaičnih vsakdanjih življenjskih skrbih. Med drugim sem tudi izvedel, da imajo ob desetih dopoldne, kakor vsako leto tako tudi letos, slavnostni sestanek v Velikem parku. Tja pojdem, si mislim; radoveden sem, ali bo to shod, in kakšna politika je sedaj aktualna in kakšno mnenje imajo ti ljudje o razmerah na svetu.

Čas je mineval dokaj hitro. Ko se je bližala deseta ura, so množice prihajale od vseh strani v Veliki park, kjer je bilo postavljenih pet govorniških odrov. Slučajno sem izvedel, kje bo pozdravil slav-

ki sta bili sklicani šele 27. februarja, odgodita do aprila.

Dne 11. marca

so sklenili zastopniki frakcij (izvzemši skrajna desnica) državne dume, da se ne pokore carskemu ukazu in nadaljujejo zasedanje državne dume. Ta dan je bil tretji dan bojev delavcev s policijo, ki je skušala zadušiti upor z vsemi pomočki. Tega dne so pričeli že tudi prehajati posamezni deli vojske na stran revolucije. Prvi se je pridružil stavkujočim delavcem volinjski polk, ki je uničil svojega poveljnika, ker je zapovedal, da naj stražniki oblečejo uniforme tega polka. Volinjski polk je pričel deliti orožje upornemu ljudstvu. Prvo orožje je dobil veteran iz rusko-turške vojne.

Dne 12. marca

je deputacija prišla v državno dumo, ki se ji je pridružilo že 25.000 mož upornih čet. Predsednik M. V. Rodzjanko je brzojavil carju o dogodkih v Petrogradu in mu priporočal sestavo odgovornega ministristva. Obenem je prosil Rodzjanko generala Ruskega in Brusilova, da priporočita carju njegovo željo. Državna дума je pa izvolila dvanajstčlenski izvršilni odbor izmed članov dume za upravljanje dežele. Delavci in uporne čete nadaljujejo boj proti carju zvestim četam in policiji. Minister za notranje stvari Protopopov je dajal ukaze po telefonu iz svojega stanovanja, da naj zatro ustajajo množice. Šele ko je dobil sporočilo, da gre oborožena množica delavcev in vojakov proti njegovi hiši, je pobegnil Protopopov v avtomobilu, da bi se skril v vili svojega prijatelja dra. Badmajeva. Tega dne so navallili revolucionarji novi arzenal (z livarno za topove in delavnicami za patrone), topničarsko glavno upravo, Križko ječo (Krestij), trdnjavo Peter-Paveljsk, preiskovalne zapore itd. Oplenili so tajno policijsko centralo (Ohrano) in mnogo policijskih komisariatov. V deželosodnem poslopiju je nastal požar. Dne 12. marca je bilo že jasno, da zmaga revolucionarno ljudstvo. Tega dne je tudi odstopil dosednji ministrski predsednik Galicin, ker od carja ni došlo več nobenih ukazov. Izmed reakcionarcev so zaprli prvega predsednika državnega sveta Ščeglovitova. Dne 12. marca so ustanovili svet delavskih in vojaških poslancev, ki je izdal prvi oklic na meščanstvo prestolnice.

Dne 13. marca

je bil Petrograd popolnoma v oblasti revolucionarnega ljudstva. Le po posameznih hišah in strehah raztresena policija in žandarmerija sta streljali s strojnimi puškami in samokresi na mimo drveče ljudstvo. Take hiše so revolucionarji zavzemali z naskoki. Tega dne se je vdala tudi zadnja varnostna straža stare vlade, ki so jo branile tri stotnije Izmajlovcev. Dne 13. marca so prišli pred dumo: deveti konjeniški polk in drugi oddelki petrograj-

skih čet, ki so jih pozdravili Rodzjanko, Kerenski, Miljukov in drugi poslanci državne dume. Med tem časom so odpeljali v državno dumo zaprte ministre in druge dostojanstvenike, kakor tudi višje policijske in žandarmerijske uradnike. V ohranitev reda so osnovali meščansko milico pod vodstvom mestnega svetnika Križanovskega. Car Nikolaj II. še ni poslal nobenega odgovora na vprašanja Rodzjanka. Rodzjanko je javil zaraditega vrhovnim poveljnikom na vseh ruskih bojiščih, da je stara vlada vržena ter da gospodari v deželi izvršilni odbor državne dume. Ponoči je prišel v državno dumo Protopopov, ki so ga takoj zaprli.

Dne 14. marca

so naznanili diplomatični zastopniki Anglije in Francije oficijelno Rodzjanku, da stopita njih vladi v stik z izvršilnim odborom državne dume. Tega dne so se pridružili revolucionarjem: trdnjava Kronstadt, osebna carjeva straža in nekaj sto častnikov, ki so se zbrali v dvorani vojske in mornarice ter priznali izvršilni odbor državne dume. Carsko zimsko palačo so zasedle revolucionarne čete. Za petrograjskega poveljnika je bil imenovan poslanec državne dume oberst A. B. pl. Engelhardt. Car pa še vedno ni poslal nobenih obvestil. Njegova rodovina je bila brez pomoči. Ko so revolucionarne čete v Carskem Selo zasedle tamkajšnji carski grad, je prosila carica Aleksandra Feodorovna Rodzjanko, da naj varuje njo in prestolonaslednika velikega kneza Alekseja Nikolajeviča. V ta namen sta šla poslanca državne dume Demidov in Štepanov v Carsko Selo.

Dne 15. marca

je odstopil car Nikolaj II. v Pskovu. Iste dne je bila izvoljena provizorična vlada s knezom Jurijem Evgenjevič Lvovom kot ministrskim predsednikom. Iz ruskih provinc so že prihajali telegrami o pridružitvi revoluciji. Dne 15. marca je slučajno ubila krogla znanega kneza Dimitrija Leonidoviča Vjezemskega, ko se je peljal z novim ministrom Gučkom in generalom Potapovom v avtomobilu.

Dne 16. marca

ob 3. zjutraj je prejela provizorična vlada zgodovinsko odstopno pismo carjevo. Po daljši seji ministrstva je šla provizorična vlada v palačo velikega kneza Mihaela Aleksandroviča, kjer je imela sejo še z izvršilnim odborom državne dume. Ob 1. opoldne je prišel Mihael Aleksandrovič, imel kratek nagovor, v katerem je izjavil, da se obotavlja, se odločiti, ker mu je znano, da niti v provizorični vladi ni popolnega soglasja glede na prestolonasledstvo. Prepušča to vprašanje narodnemu zboru.

Ko so v Petrogradu razvedeli o odstopu carjevem, so vrvele nepregledne ljudske množice in čete z rudečimi zastavami pred poslopje državne dume. Pov-

sod so klicali: »Živela svobodna ljudska volja! Živela republika!«

(Po »Arbeiterwille«.)

Svetovna vojna.

V svetovni vojni ni bistvenih izprememb. Značilno za sedanjo dobo pa je, da obenem, ko po vsem svetu delujejo posamezni politiki in sloji za mir, razvnamajo vojne strasti vojni hujskači najrazličnejše baže. Prej so pisali in hujskali časopisi in odgovorni politiki, sedaj pa vse to še ne zadošča. Odgovorni voditelji imajo svoje sestanke, seje, za vojno agitacijo pa pošiljajo posebne agitatorje v svet, posojajo in darujejo denar, samo, no samo, da pojde vojna naprej. To je prava kupčija!

Na italijanskem bojišču so imeli večinoma letalske in topovske boje. Italijanski letalci so obiskali Opčine in Celovec, kjer pa niso povzročili znatne škode. Avstrijske bojne ladje so vjele dve italijanski letali, ki sta se spustili na morje. Nekaj naskokov so izvršili avstrijski oddelki na Tirolskem v Flajmski dolini. Vsekakor pa se pričakuje na tem bojišču italijanska deseta ofenziva, ki bi bila morala pričeti po načrtu entente že obenem z angleško-francosko ofenzivo.

Vse drugače je pa na francoskem bojišču. Tam besni že tri tedne silna bitka v treh večjih oddelkih, ki se raztezajo približno že na 250 kilometrov dolgo bojno črto. Zaradi silnega topovskega ognja in naskokov ogromni množicami vojaštva so se seveda morali Nemci nekaj kilometrov umakniti, toda bojne črte niso prodrli ne Angleži ne Francozi. Ti grozoviti boji utegnejo biti končani že konec meseca aprila, dočim je lanska ofenziva trajala nad tri mesece. Najpomembnejša so v sedanjih angleško-francoski ofenzivi bojišča pri Arrasu, ob Ajsni in v Šampaniji.

Na ruski in rumunski bojni črti ni posebnih dogodkov. Razne vesti pravijo, da pripravlja Rusija napad v Rumuniji. Na Balkanu so običajni boji. Neka poročila sporočajo, da bo ententa dala zapreti grškega kralja. Italija je proklamirala del Albanije, ki jo je zasedla, za samostojno.

Na azijskih bojiščih ni važnejših dogodkov, razen novih bojev pri Gazi v Palestini, kjer so se Angleži zopet umaknili turškim napadom.

Podmorska vojna se nadaljuje z enako vztrajnostjo. Nekaj nemških manjših bojnih ladij je obstreljavalo utrdbi Calais in Dover v Rokavovem kanalu. Pri povratku domov je zadelo brodovje na angleške bojne ladje in v bitki, ki je nastala, so izgubili Angleži eno bojno ladjo, Nemci pa dva torpedna čolna.

V Zedinjenih državah se mrzlično pripravljajo. V Evropi bodo imeli oporišče za svoje bojne ladje v francoskem pristanišču Bordeaux.

ljence mestni starosta. Silno nestrpno sem čakal, da slišim besede staroste svojega domačega mesta.

Signal!

Na oder pred menoj stopi vitek postaran mož, resnoben ipak že na videz pošten in blagohoten človek.

»Bratje in sestre! Minuli so časi; stoletja in tisočletja je vzdihoval človeški rod, poginjal v razmerah, ki jih je vstvarjal sam. Družba, ki jo je organiziral sam, ga je izkoriščala od jutra do večera in še pozno v noč; vse življenje je posameznik težko delal, često umiral gladi, in ko so opešale njegove moči, je postal berač, siromak, ki je živel od milosti drugih ljudi. V bedi je živel in še v večji bedi umiral, dasi je bil — človek. Stoletja in tisočletja so minila kakor pena, zapustivši v člo-

veški duši le sledove temne minulosti, o kateri nam poroča zgodovina, kakor v bajkah, ki jih je spisal duševno bolan modrijan. Teh časov ni več. Današnje človeštvo je vzor socialne družbe: razdelilo si je delo, sadove dela uživajo vsi člani družbe v popolni svobodi, naš smoter je enakost, bratstvo in svoboda. In srečni smo! Ni več ostudnih bojev, ni več izkoriščanja, ker vsak posameznik ceni svojo svobodo in svobodo svojega bližnjika, in vsi posvečujemo svoje moči občemu blagru. Naše slavlje je proslava zmage kulturnega človeka nad človekom zverino. Veselimo se te zmage ter ostanimo vso večnost zvesti svojim pravičnim načelom!«

Samo to sem si zapomnil. Govornik je povedal še mnogo stvari, ki jih pa ni

sem mogel umeti. Napredek je prevelik za moj razum.

Zamislil sem se zopet. Bridka žalost se me je lotila in polagoma sem se umikal, dokler sem prišel iz gneče na prosto, odšel zopet po samotni poti sam ne vem kam. Ves srečen sem sicer bil, da je človeštvo doseglo v toliki meri svoje plemenite smotre, toda ta spomin na minulo, ti spomini na trpljenje človeštva, ki ga je moralo prestatiti v stoletjih, v tisočletjih po svoji krivdi, zaradi neumevanja svoje naloge v človeški družbi, vsi ti spomini so me zmedli, da ta dan nisem mislil več na zmago slavje kulturnega človeštva. Ne čudite se, saj sem bil le slabotno človeče, ki sem živel pred tristo leti.

L. J.

Na vseh bojiščih razen na francoskem vlada torej letos nekaka utrujenost. Dočim smo še lani imeli precejšnje ofenzive, ki so se pričele deloma obenem, imamo letos le eno veliko ofenzivo, to je, angleško-francosko. Načrt sporazuma, da primejemo na vseh bojiščih centralne države obenem, je zopet splaval za letos po vodi.

Domači pregled.

O volilnih reformah pri kranjskem deželnem odboru in tudi ne v občinskem svetu ljubljanskem niso doslej še nič govorili. Deželni in občinski volilni red sploh pa tudi volilni red za Ljubljano so še nedostopni. Zato bi bilo jako umestno, da bi se o teh stvareh tudi tukaj nekoliko pomislili. Prebivalstvo ima iste pravice do popolnih političnih pravic kakor povsod drugod. To priznavajo danes že največji nazadnjaki.

Delavni program državnega zbora. Z Dunaja poročajo: Ako se sestane državni zbor, se za enkrat ne bodo vršile dolgo plenarne seje. Zbornica se bo konstituirala, sprejela najbrž posebno vladno izjavo ter zaslila cesarjevo prisego na ustavo. Neobhodno razpravo o razmerah, ki so v zvezi z vojno, namerava vlada potisniti v poseben odsek, ki se naj v ta namen izvoli. Na ta način bi se tudi omogočilo, da ne pridejo v javnost reči, ki tja ne spadajo. Nemške zahteve po državnem jeziku, razkosanju Češke i. dr. ter vprašanje izločitve Galicije bodo izročene ustavnemu odseku. Čim se pokaže, da je mirno delovanje državnega zbora zagotovljeno, hoče predložiti vlada predlog o podaljšanju državnoborskih mandatov za tri leta. Z druge strani poročajo: Prva seja državnega zbora se vrši v sredo, dne 30. maja. Pozivni patent bo razglašen v soboto ali v nedeljo. Zbornica bo izvolila predsednika ter se poklonila vladarju. Nato bodeta obe zbornici, gospodska in poslanska, sprejeti v dvornem gradu, kjer položi cesar prisego na ustavo. Prihodnje seje bodo potem posvečene manifestacijam za armado in mornarico, nakar bodo stranke po svojih zastopnikih manifestirale zvestobo narodov do države ter se izrekle za mir. V stvarno razpravo pridejo najprej buđetni provizorji, indemiteta za proglašene naredbe po § 14., rekrutni kontingent in reforma poslovnika. Zbornica bo izvolila nadalje nove člane za delegacijo ter nekatere permanentne odseke. V svrhu parlamentarne cenzure se bo sestavil poseben, iz poslancev in žurnalistov sestavljen odbor, ki bo določeval, katere notranjepolitične razprave se smejo objavljati.

Vlada in parlament. Ministra Bärenreuther in Urban sta bila sicer podala demisijo, a iz vlade končno le nista izstopila. Nemška narodna zveza je zaprosila avdienco pri cesarju. S tem je bil poravnani spor, ki je nastal med Clam-Martinicovo vlado in nemškonarodno zvezo. Ni pa to edini vzrok spremembi politike nemške narodne zveze. Nemci so bili, in je tudi v njih interesu da ostanejo, vladna stranka. Če bi šla nemška zveza v opozicijo, bi utegnila vlada razpustiti parlament ter sestaviti koalicijsko večino, v kateri bi omenjena zveza ne imela več tistega vpliva, ki ga ima sedaj. Tu je tudi iskati vzrok, da je postala ta zveza manj radikalna. Kakor sedaj zopet obetajo, utegnejo sklicati državni zbor koncem maja, če dobe prej zagotovilo od političnih strank, da bodo omogočile redno zborovanje. Enako kakor se je premislila nemška zveza glede demisij svojih ministrov Bärenreuthera in Urbana, se pogajajo tudi Poljaki z Bobrinskimi ter ga pregovarjajo, da naj ostane minister. Listi menijo, da so to koraki, ki pomenjajo obrat na bolje. To

je mogoče. A ti važni pojavi ne morejo ostati brez posledic in pomenijo prej bližnjo večjo krizo nego nastop normalnejih razmer. Po vsej situaciji soditi, utegne nastati preobrat politike šele po popolni krizi tega sistema.

Nemške stranke. Na Dunaju je zboroval nemški »Nationalverband«. Prezident dr. Sylvester je v seji izjavil, da več ne kandidira za mesto predsednika poslanske zbornice. »Nationalverband« je imel nato dolgo posvetovanje o političnem položaju, a je vsebino teh posvetovanj proglasil za strogo zaupno. Razglasil je le končni sklep, v katerem izjavlja, da vztraja pri svojih narodno-političnih zahtevah, da želi, naj ostaneta ministri Bärenreither in Urban na svojih mestih in da se čim prej skliče državni zbor. — Na predlog poslanca Dobernigga je bila sklenjena resolucija, v kateri je rečeno, da se izvršuje notranjepolitična cenzura na najnedostojnejši način, da »Nationalverband« protestira proti cenzuriranju političnih mnenj ter zahteva, naj se notranjepolitična cenzura takoj in izrečno odpravi. — Nemški krščanski socialisti so se tudi izrekli za to, da naj ostaneta Bärenreither in Urban v ministristvu. — Tudi nemški agrarci so imeli zborovanje in so se izrekli za to, da bodo delali z vsemi silami za uresničenje nemških zahtev.

Mestno starešinstvo v Pragi se je izreklo za splošno direktno in tajno volilno pravico za občinski svet.

V dunajskem in graškem občinskem svetu so zahtevali socialni demokratje odpravo vseh volilnih privilegijev pri občinskih volitvah.

Gališki deželni odbor je kupil 770 štirijakiškilometrov obsežni revir premoga, ki leži med Bialo, Skawino in Wadowicami. To je tretjina vsega gališkega ozemlja, kjer se dobiva premog. S to pridobitvijo postane gališka industrija neodvisna od tujih premogokopov.

Pittoni Francišek umrl. V Gradcu je umrl sodrug Francišek Pittoni, brat državnega poslanca sodruga Valentina Pittonija, v 42. letu starosti. Pokojnik je bil inženier pri tržaških skladiščih, a je kljub temu, da je bil jako požrtvovalen in delaven sodrug, zlasti se pečal z občinskimi vprašanji. Leta 1902, ko je bila v Trstu splošna stavka, so Pittonija vtaknili v preiskovalni zapor zaradi anarhističkih spletk, a je bil pri obravnavi oproščen obtožbe na podlagi pričevanja dveh častnikov.

Marki Bacquehem. V starosti 69 let je umrl na Dunaju bivši minister Olivier Marki Bacquehem. Začel je svojo karijero leta 1879. pri deželni vladi v Sarajevu in prišel od tam čez Lince za deželnega predsednika v Šlezijo. Leta 1886. je postal trgovinski minister in bil v koalicijskem ministristvu kneza Windischgrätzja minister notranjih del. Ko je to ministristvo zaradi celjske gimnazije padlo, je postal Marki Bacquehem leta 1895. štajerski namestnik ter je ostal na tem mestu do leta 1898. nato pa prišel k upravnemu sodišču, kjer je postal prvi predsednik. Marki Bacquehem je bil član gosposke zbornice ter je igral kot poročevalec o zunanjih zadevah odlično vlogo v delegacijah.

Zakaj se vrši generalna kontrola oproščencev. O tem poročajo s podučene strani: Vojaške oblasti hočejo dobiti pregledno sliko vseh oproščenih. Mlajši sposobni oproščenci bodo poklicani v vojaško službo, v kolikor niso absolutno nenadomestljivi. Vojaške oblasti smatrajo, da bo mogoče mnogo za vojaško službo sposobnih oproščencev nadomestiti z invalidi in z manj sposobnimi vojniki. V to svrhu zbira vojaška oblast tudi manj sposobne vojaške-rokodelce in pripadnike drugih važnih poklicev v posebnih oddel-

kih, iz katerih bo odkazala v nujnih slučajih delavce, oziroma pomožne sile civilnim delavnicam in obratom. Za take pomožne sile se lahko prosi že sedaj.

Nove določbe za prodajo masla in masti. Od 1. maja naprej smejo osebe in podjetja, ki izdelujejo sirovo maslo ali pridelujejo svinjsko maslo (sirovo in sevrto) ta živila, tudi če niso zahtevana, prodajati le mestom, katerim je poverjeno priskrbovanje dobavnih kontingentov in jih torej ne smejo niti za plačilo, niti brezplačno prepuščati tretjim osebam ali podjetjem. Železniška in parnopolstvena podjetja smejo prevzemati sirovo maslo in svinjsko maslo (sirovo in sevrto) od 1. maja 1917. leta naprej le tedaj v prevoz, ako je voznim listinam za vsako pošiljatev pridejano prevozno potrdilo, ki ga je izdalo politično okrajno oblastvo oddajnega kraja. Pošiljanje masla in svinjske masti (sirove in sevrte) po pošti je dopustno le z dovoljenjem političnega okrajnega oblastva oddajnega kraja. Ta določila ne veljajo za nakup in pošiljanje, ki vstopajo z neposrednimi voznimi listi iz dežel ograde krone, iz Bosne in Hercegovine ali iz carinskega inozemstva, ter za pošiljanje, ki so že oddane dne 1. maja 1917. l. prevoznemu zavodu. Ta določila se nadalje tudi ne uporabljajo na nadrobno prodajo sirovega masla in svinjske masti (sirove in sevrte) po tistih mlekarneh in prekajevalcih, ki oddajajo na drobno sirovo maslo, oziroma svinjsko maslo v stalnih obratovalnicah neposrednim porabnikom.

Prevzemne cene za fižol letošnjega pridelka. Dosedanje prevzemne cene za fižol so bile v razmerju k drugim pridelkom veliko prenizke, zlasti v razmerju z žitom in graham. Posledica tega je bila, da so lanske leto kmetovalci na Kranjskem veliko manj fižola sadili, kakor običajno. C. kr. kmetijska družba je že lani zahtevala pravično ureditev prevzemnih cen za fižol, toda brez uspeha. V pričetku tega leta je kmetijska družba predložila obširno spomenico o tej zadevi na c. kr. urad za ljudsko prehrano, ki je vsled tega ravnokar odgovoril in sporočil, da prihodnje dni izide naredba, ki določi začasno nove prevzemne cene za nekatere vrste stročnatih sadežev, in sicer za fižol in grah letošnjega pridelka na 80 K za 100 kg. S to ceno je kmetovalcem kolikorotno ustrezno in zato se nujno pozovejo letos po možnosti veliko fižola nasaditi. — C. kr. kmetijska družba kranjska v Ljubljani.

Pogrebno in podporno društvo železniških in državnih uslužbencev v Ljubljani vabi vljudno svoje člane na zborovanje društvenih članov, ki se vrši v soboto, dne 28. aprila 1917. ob 1/8. zvečer v vrtnem salonu gostilne Krvarič-Perles, Prešernova ulica št. 9. Cenjene člane vabimo, da se v čim večjem številu udeležijo zborovanja.

Čipkarice, ki imajo čipke lastnega izdelka v zalogi in jih žele direktnim potom prodati, naj pošljejo čim preje na Zavod za pospeševanje obrti v Ljubljani, Dunajska cesta 22, od vsake vrste, če mogoče več, ali pa vsaj po en vzorec. Vzorci naj bodo izbrani od najboljšega, najslabšega in srednje dobrega dela. Zaznamovani naj bodo s prišitim listkom, ki nosi ime lastnice in tekočo številko. V posebnem pismu naj se navede za vsako številko cena, po kateri želi dobiti lastnica svoje čipke plačane in poleg te še skrajno ceno, za katero da so pripravljene prodati svoje čipke.

Važna razsodba v sporu zaradi § 1154. Delavec H. v Švacu pri tovarni Weinmannwerke je obolel in je zahteval mezdo za en teden, kar je pa firma odklonila. Kovinarska zveza je naročila odvet-

niku, da naj iztoži zahtevani znesek — 33 K 60 h. Dne 4. aprila je bila obravnava in firma je bila obsojena, da mora plačati toženi znesek in sodne stroške v 14. dneh. Firma se je sicer izgovarjala, da delavec nima te pravice, ker določa delovni red, točka 3, da ta določba ne velja za tovarno, dalje, da bi smel zahtevati samo šest dni, ker je le šest delovnih dni v tednu, o katerem govori zakon, tretjič je vojna doklada prostovoljno naklonilo, ki se lahko vedno prekliče ter velja samo za res opravljeno delo, o čemer so bili delavci obveščeni. Razlogi razsodbe so pa: Vprašanju § 1154 b ali se mora delavcu tudi tedaj plačati, če je dalje časa zadržan nego en teden, se mora odločno pritrditi, ker ima ta določba socialnopolitično tendenco kakor zakon za trgovske nameščence in posestniške upravne uradnike, kjer je izrečno določeno, koliko časa jim teče plača, če so zadržani od dela. Relo bi se zakonodajalcu podtikati nesoglasje, da je imel namen delavcu, ki je bolan le kratek čas, priznavati pravico do plače, delavcu, ki je dalje časa bolan, pa ne, da si se nahaja v večji potrebi. Tudi besedilo zakona govori za to naziranje, ko pravi, da delavec ohrani pravico do plačila. Če bi bil zakon razločeval med krajšo in daljšo boleznijo, ne bi bil rabil besedo »ohrani«. Drugo vprašanje glede vojne doklade ali je ta dovoljena za daljši ali krajši rok, ter da se sme izrečno preklicati kadarkoli, ne spremeni pravnega stališča, zakaj, če utegne biti vse to tudi res, vendar ni bila v tem primeru vojna doklada preklicana in tvori del plačila. In če bi tudi bilo objavljeno, da velja samo za doslužene šilhte, je vendar ob sebi umljivo, da takrat teh zakonitih določb še ni bilo, in bi v enakem primeru plačilo za en teden ne bilo izplačano. Tretje vprašanje, ali more delovni red § 1154 odpraviti, se mora zanikati. Besedilo dotične določbe se sklicuje na bolniško in nezgodno zavarovanje; delodajalec je storil tozadevno dolžnost. Ko je bil izdan delovni red, še ta novela ni izšla, torej se firma nanjo tudi ni mogla ozirati, da bi se sklicevala sedaj na delovni red.

Razpust železarskega kartela avstrijskega. Železarske tovarne, ta mogočni faktor v avstrijskem kapitalistiškem gospodarstvu je sklenil, da preneha. Pogodba bi bila itak potekla koncem leta 1917, a so kartelno zvezo že sedaj razpustili. O tej zvezi prihodnjič več.

Priljubljena je lepota, ki je za vsako ženo sredstvo, da si pridobi v družabnem življenju, v družini in svetu veljavo. Lepota obraza, vratu in rok doseže vsaka žena z uporabo Fellerjeve »Elsa« pomade za obraz in varstvo kože. Ona odstrani pege, madeže, nečistoto, sojede, mozolčke, napravi kožo mehko, nežno in rožnato ter jo rabi na tisoče žen z velikim uspehom. Uporabljati pa ne smemo nobenih škodljivih sredstev, temveč naročimo edino le pravo kožo varujočo »Elsa« pomado čim prej pred vojno: 1 lonček št. 1. stane 3 K, 1 lonček močnejše vrste št. 2. pa 4 K 50. vin., za ovoj in poštnino 2 K 30. vin. več. Ravnotako priljubljeno je Fellerjevo boraksovo milo in Fellerjevo lilijno milo. Naroča se le pri E. V. Feller, Stubica, Elzarg 334, (Hrvaško).

Prvi maj nas opominja na pravice pa tudi na dolžnosti!

Podpirajmo in čitajmo socialistične in naobrazne časopise in knjige, bodimo zvesti in dobri člani svojih delavskih organizacij!

Svetovni pregled.

Tisoč dni svetovne vojne. V nedeljo, dne 22. t. m. je minilo tisoč dni, odkar je izbruhnila sedanja svetovna vojna. Kdo bi bil mislil pred tisoč dnevi, da se razvije balkanski sporček v tako velikanske dimenzije, ki povzroča ogromne žrtve, ogromno škodo. In kdaj bo konec razširjanja, novih zapletov, kdo to ve? Vsi bi radi nehali, a nihče ne more, vsi vedo, da svetovna vojna ne more dovesti do popolne odločitve z orožjem, da je vojna postala napačen pomoček za reševanje svetovnih sporov. Kljub dvakratni ponudbi mirovnih pogajanj še vedno ni volje zanja. Ta največja drama človeške družbe uči, da je kapitalistiška družba s svojo imperialistiško modrostjo pri kraju in da bo morala človeška družba reševati vbodoče svetovna vprašanja potom sporazumljevanja, potom pametnih dogovorov s tendenco socializma, ki edini more urejevati razmerje med človeštvom pravično upoštevajoč interese človeške družbe vobče. Tisoč dni svetovne vojne je jako dolg učni tečaj za človeštvo.

Zastopniki nemške, avstrijske in ogrske socialne demokracije na kongresu nemške socialne demokracije v Berlinu. Na svojem potovanju v Stockholm so se udeležili avstrijski in ogrski sodrugi tudi v Berlinu konference nemške socialne demokracije, ki se je vršila dne 19. aprila. Nemška konferenca je sprejela naslednjo resolucijo: »Podkrepljamo neomajni sklep nemškega delavskega razreda, da naj izide nemška država iz te vojne kot svobodni državni ustroj. Mi zahtevamo takojšnjo odpravo vseh neenakosti državljanov pravic v državi, deželi in občini kakor tudi odstranitev vsakršnega birokratičnega režima in njegovo nadomeščenje z odločujočim vplivom ljudskega zastopstva. Zavračamo z vso odločnostjo domnevanje sovražnih vlad, da je nadaljevanje vojne potrebno, da se prisili Nemčijo k svobodnim državnim ustanovam. Naloga nemškega naroda samega je, da razvije svoje naprave po lastnem prepričanju. Pozdravljamo iskreno zmago ruske revolucije in mednarodno mirovno stremljenje, ki je nastalo vsled nje. Izjavljamo soglasje s sklepom konference ruskega delavskega in vojaškega sveta, da naj se pripravlja skupni mir brez aneksij in vojne odškodnine na podlagi svobodnega razvoja vseh narodov. Zaradi tega smatramo za najvažnejšo dolžnost socialistične stranke v Nemčiji, kakor tudi vseh socialistov vseh dežel, da se bojujejo proti sanjarijam ošabnega šovinizma, da pritiskajo na vlade, da se jasno odpovedo vsaki ošvojevalni politiki in uvedejo kolikor mogoče hitro na tej podlagi odločilna mirovna pogajanja. Nobena vlada ne sme biti z mirom ponižana ali spravljena v neznosen položaj, ampak mora biti vsaki dana možnost, da sodeluje s prostovoljnim pristopom k naddržavni organizaciji in priznanjem obligatoričnega razsodišča za trajni obstoj bodočega sveta. — Imenoma avstrijskih in ogrskih sodrugov sta izjavila sodruga dr. Adler in Garamy, da se brez pridržka pridružujeta sklepu in izražata simpatije ruskemu delavstvu, ki je pripravljeno sodelovati dejansko za svetovni mir brez aneksij in vojne odškodnine na podlagi svobodnega narodnega razvoja vseh narodov. Zlasti so tudi pomembne besede sodruga Adlerja, ki je izjavil, da avstrijski gosti niso prišli dajati nauke, marveč so prišli v Berlin in pojdejo v Stockholm, da se pogovore o miru, ki je vsem skupen, ki ga vsi narodi žele. To izjavo pa meščanski listi le malo beležijo.

Industrija na Nemškem je, v kolikor dela za vojne namene, tudi v lanskem letu

zaslužila ogromne dobičke. Najimpozantnejše se je obnesla družba, ki izdeluje takozvane Daimlerjeve motorje. Ta družba ima osem milijonov delniške glavnice, zaslužila je pa ne glede na več milijonov znašajoče odpise čistega dobička dvajset milijonov. Dividende bo plačala 35 odstotkov. Še bolj je pa opravila nemška petrolejska družba. Zaslužila je čistega dobička 48 milijonov, kateri dobiček je ostal po odpisu 12 milijonov. Delničarji bodo dobili le 25 odstotne obresti, družba pa naloži velike milijone za prihodnost. Če se taka preogromna premoženja zbero v posameznih rokah, ne more uspevati splošno blagostanje.

Nemški glas o položaju v Avstriji. »Berliner Tagblatt« je priobčil dopis svojega dunajskega poročevalca dr. Ledererja o avstrijski notranjepolitični situaciji. Dopis se izreka proti uporabi § 14. za uveljavljanje takozvanih nemških političnih predpogojev ter izreka prepričanje, da so časi oktroiranja v Avstriji minuli. Zaeno govori dopis tudi o potrebi demokratiziranja Avstrije, češ: Še pred nekaj dnevi je bilo s pomočjo § 14. nameravano izvršiti narodno razdelitev na Češkem, izločitev Galicije in uveljavljanje nemškega državnega jezika. Če bi se bila ta vprašanja rešila potom oktroiranja, bi se bila s tem zgodila usodna napaka. Ne glede na to, da sam § 14. ne zadostuje za izvedbo ustavnih prememb, kakršna je izločitev Galicije, so Nemci v Avstriji tudi preslab živeli, da bi mogli izsiliti svoje zahteve z razobešanjem Gesslerjevega klobuka vsem drugim narodom. Nemci v Avstriji so v državi (Nemčiji) znatno precejevali ne le glede števila, nego tudi glede specifičnega pomena. V kulturi in podedovanem imetju stoje na prvem mestu, glede vztrajnosti in življenske energije pa jih prsegajo avstrijski Slovani, kar je, žal, dokazala zgodovina zadnjih 30 let.

Nemško šesto vojno posojilo je dalo nad 12 in pol milijard mark.

O delavskem štrajku v Berlinu. Listi poročajo o štrajku v Berlinu, ki je trajal dva dni, še te-le podrobnosti: Glavni vzrok štrajka je bila, po »Vorwärtsu«, nevolja delavcev radi sedanje ureditve razdeljevanja živil. Štrajkarsko gibanje je pričelo spontano. Ko se je videlo, da se mora računati s štrajkom kot neodložljivim dejstvom, je pooblastila generalna skupščina kovinske delavske zveze svojo upravo v mestu, da vzame v svojo roko vodstvo gibanja, da se ne bi izpačilo v divji metež, marveč da se štrajk izvrši v urejenih mejah. Nadalje se je pri kontroli kovinske delavske zveze ugotovilo, da se je javilo 210.000 štrajkovcev. — Kakor javlja »Berliner Tagblatt«, štrajk še ni popolnoma končan.

Danski minister Stauning o mirovni prizadevanjih. Socialistični danski minister sodrug Stauning je izjavil v nekem govoru, da se je zbudilo domnevanje, kakor da se trudi nemška socialna demokracija s posredovanjem Kodanja doseči separatni mir med Rusijo in Nemčijo. Takih težav v resnici ni in bi bile tudi nespametne. Minister je izjavil: Ne želimo pripomoči k separatnemu miru med Rusijo in Nemčijo, ker bi se potem vojna še strašnejše razvila. Pač pa želimo pripomoči do svetovnega miru ter si pridržujemo pravico storiti vse, kar nam more pomagati do tega cilja. Vem, da želi nemška socialna demokracija isto in da si je svesta, da je separaten mir malo vreden. Zato žele doseči sporazum med narodi, da dosežejo mir, ki ga žele vsi narodi.

Prvi maj v Rusiji bodo proslavili izredno slovesno. Po ruskem koledarju se vrši to praznovanje dne 18. aprila. Kakor obetajo bo to velikanska manifestacija

vsega ruskega delavstva. Namesto 1. maja, ki je delavnik, bodo delali v nedeljo, dne 29. aprila, da s tem ne zamude dela.

Agitacija za mir na Ruskem. »Nieuwe Rotterdamsche Courant« objavlja brzojavko »Daily News« iz Petrograda 23. t. m., ki pravi: Z rusko fronto, zlasti v jugozapadnih gubernijah v Besarabiji, Podoliji in Voliniji je razširjeno zelo mnogo propagandističnih letakov. Številni agitatorji hodijo večinoma v uniformi od vasi do vasi ter agitirajo pri kmetih proti vojni. Ako bo ta propaganda uspešna, potem lahko nastanejo za fronto nemiri, ki bi učinkovali na armado na fronti.

Težave ruske provizorične vlade. Petrogradski dopisnik lista »Corriere della sera« popisuje dne 20. t. m. položaj na Ruskem s temnimi barvami. Splošna zmešnjava narašča. Kerenski, edini zastopnik socialističnih delavcev in vojakov v provizorični vladi ne zamuja nobene prilike, da javno pokaže svoje nesoglasje z drugimi člani vlade. To postopanje ne bo utrdilo itak težkega položaja provizorične vlade. Pri sprejemu francoskih, angleških in italijanskih socialističnih delegatov je Kerenski izjavil, da odklanja vsako aneksijsko politiko. Postopanje Kerenskoga je znak ponavljajočih se poskusov revolucionarnega delavskega odbora, dobiti vso oblast v roke.

Pisatelj Maksim Gorki je osnoval v Petrogradu radikalno republikansko stranko, katere program je ureditev demokratične republike na podlagi upravne avtonomije in narodnostnega načela, dalje temeljna socialna in agrarna reforma.

Sklicanje ustavodajnega zbora na Ruskem. Petrogradska brzojavna agencija: Kongres delavskih in vojaških zastopnikov cele Rusije je po kratkem posvetovanju sprejel poročilo o ustavodajnem zastopu, sloneče na naslednjih načelih: Zborovanje naj bo čim prej mogoče sklicano na podlagi splošne volilne pravice v Petrogradu. Volitev se udeležijo armadna komisija in vse prebivalstvo, vendar bo aktivna armada oddala svoj poseben glas. Ženske imajo enako volilno pravico, kakor moški. Volilno pravico ima vsakdo, kdor je 20 let star. Volitve za ustavodajno zastopstvo bodo nadzorovali sveti delavskih in vojaških zastopnikov. Ustavodajno zborovanje bo določilo temelje političnega režima na Ruskem ter pretrgalo v prvi vrsti agrarno vprašanje, dalje delavsko zakonodajstvo, oziroma je revidiralo, potem narodnostno vprašanje, vprašanje o organizaciji lokalne samouprave in končno vsa vprašanja mednarodnega značaja.

Mirovne manifestacije italijanskih socialistov 1. maja. Po privatnih poročilih nameravajo socialisti dne 1. maja po vsej Italiji prirediti manifestacije za mir. Ministrski predsednik Boselli je neki delavski komisiji v državnih obratih baje izjavil, da jim bo vlada dovolila praznovati prvi dan maja in da se bo on v ministrskem svetu zavzel za vojno doklado vsem državnim delavcem.

Demisija španskega starega in nastop novega kabineta. Ministrski predsednik Romanones, je podal kralju z ozirom na politične razmere demisijo celokupnega kabineta. Pristavil je, da se bo v vsakem oziru trudil, da ostane liberalna stranka še nadalje na krmilu. To se je tudi zgodilo. Novi kabinet je sestavljen sledeče: Predsedstvo Garcia Prieto; vnanje stvari, Juan Alvarada; notranje, don Julio Burrell; vojno, Aquileia; mornarico, podadmiral Miranda; justico, Ruiz Valarino; finance, Sanjago Alba; javna dela, vojvoda Alvade Farvalle; pouk, Jose Francos Rodriguez.

Nova španska vlada nagiblje k en-

tenti. To nagibanje je bilo tudi vzrok, da je Romanones demisijoniral.

Ententa in nje vojni nameni. »Manchester Guardian« prinaša zanimive podrobnosti iz govora poslanca F. W. Jowetta na konferenci neodvisne delavske stranke. Jowett je izvajal med drugim: Če bi se bila v letih pred vojno angleška vlada ravno tako trudila, kakor Wilson, da poduči narod o zadevah države, bi se ne bili nikdar navezali na sedaj strmoglavljeno rusko vlado. Če bi ta vez ne bila obstojala, bi bila podkupljiva ruska vlada že dolgo razpadla v prah. Njeno sedanje uničenje pa ne upravičuje vojne. Neskončno mnogo človeških življenj bi se bilo prihranilo, če bi pred 9 leti ne bili podpirali ruske vlade proti volji voditeljev ruskega naroda. Potem bi se bila morala vlada, da se izogne bankrotu, sporazumeti z ruskim narodom. Takrat smo odrekli ruskemu narodu njegovo revolucijo, kakor mu jo je bila prej Francoska odrekla. Mislim, da bi bila tudi sedaj angleška vlada prepovedala ruskemu narodu revolucijo, če bi bilo to mogoče. Govorec o nastopu Amerike je izjavil Jowett: Amerika je izjavila, da ne zasleduje samopašnega cilja in da ne želi zavojevanj in kolonij. Ona ne išče materialne odškodnine za žrtve, ki jih bo prinesla rada. Ententa pa ne namerava podati take izjave. Zato se vojna nadaljuje, ne morda za Belgijo ali Francosko, tudi ne morda za svobodno Poljsko ali rešitev alžasko-lotarinškega vprašanja, marveč le, da pridobi nemške kolonije v Afriki in da razkosa Avstro-Ogrsko in Turčijo, da more ententa na račun teh držav zavojevati dežele.

Volilci in volilke na Angleškem. »Times« govori v nekem članku o volilni pravici za ženske in pravi, da bi dobile ženske večino v parlamentu, ker bi bilo 12.999.500 volilk, volilcev pa samo 10.807.000.

Turški veliki vezir Talaat paša je dospel dne 23. aprila v Berlin, kjer se vršijo važna turško-nemška posvetovanja.

Aktivni nastop Japonske? Pariški listi priobčujejo londonsko poročilo, da se vrše baje na Japonskem energične priprave za vojno tako, da je prav lahko mogoče, da bo Japonska poslala čete na katerokoli fronto. Časopisje izreka željo, da naj Japonska čim prej odpošlje čete v Evropo.

Zedinjene države. »Corriere della sera« javlja iz Pariza: Inženirji, ki so po naročilu Zedinjenih držav preiskali zaplenjene nemške parnike, so izjavili, da je devet parnikov mogoče popraviti v 90. dneh, kar bo veljalo 50.000 dolarjev. Poprava ostalih nemških parnikov bo končana v kakih šestih mesecih. — Vlada Zedinjenih držav je dovolila Rusiji 200 milijonov dolarjev predujma, da plača z njimi ameriške armadne dajatve Rusiji. Predujem bo obrestovan po 2½ odstotka za 70 dni. Ameriška misija, ki se hoče pogoditi s provizorično rusko vlado glede vojnih vprašanj, bo sestavljena iz odličnih osebnosti in ji bo na čelu bivši državni tajnik Root.

Južnoameriške republike. »Züricher Ztg.« javlja: Argentinja je povabila Wilsona, naj začne delati na združenje južnoameriških republik, da se doseže mir in sprava med vojskujočimi se državami. Načelu tega prizadevanja stoji bivši argentinski minister zunanjih del Pecu. Glavni argentinski list pravi, da bi bilo nezmislno, če bi južnoameriške republike z razširjenjem vojne hotele posvedočiti svoje mirovne namene. Argentinja mora ostati nevtralna, da b ipri mirovnih pogajanjih mogla pomagati zagotovitev trajnega miru.

Pri zobobolu je največ na tem ležeče, da pomirimo boleči živec. To se posreči hitro in popolnoma z uporabo Fellerjevega bolečine tolažečega rastlinskega esencega fluida z znamko Elzafluid. Kdor pogosto trpi na zobobolu, naj bi imel to preskušeno pomirjevalno sredstvo bolečin vedno pri rokah. Če se zobe in usta v dneh, prostih bolečin, redno izplakuje z Elzafluidom, se bolečine sploh več ne ponove. Tudi gnitje dlesna in nabiranje zobnega kamena se prepreči z uporabo Elzafluida, kakor tudi zoperna ustna sapa in pa nalezljive bolezni v ustih, grlu in vratu. Elzafluid uniči vse bolezenske kali, ohrani usta čista, zobe bele in zdrave. Tudi pri zobobolu (trganju) dobro učinkuje. Cene pred vojno: 12 steklenic tega izbornega domačega zdravila stane, poslano kamorkoli, franko le 7 K 32 vin. pri lekarnarju E. V. Feller, Stubica, Elsatrg 334, Hrvaško. Tudi miloodvajajoče Fellerjeve rabarbarske kroglice z znamko Elza-kroglice, 6 škatlic franko 5 K 50 vin. lahko obenem naročite, izvrstno sredstvo za želodec, ki je tudi najobčutljivejši. Ljudje radi jemljejo, ki sigurno in prijetno učinkuje, ne draži želodca, vzbuja tek, ki se je v mnogih slučajih izborni obneslo.

Književnost.

Dore. Dr. Ivan Lah, ki je sam na ruski fronti, je pred svojim odhodom v vojno službo napisal lepo povest »Dore« iz sedanjega burne vojne dobe. Povest je namenjena predvsem odrasli mladini in pripoveduje tragično zgodbo kmečkega dečka, ki išče mobiliziranega očeta. Pogumno odide v svet, da bi našel vojaka očeta; napol zmruzel ponesreči na cesti med vojaškimi vozovi, ki ga prepeljejo v mestno bolnico. Ko ozdravi, je sluga sestre Selme v bolniški vojni kuhinji, išče neprestano očeta med ranjenci in bolniki dopustniki, ter postane končno žrtev laškega aeroplana. Vso povest je prepletel pisatelj z idilskimi prizori na vasi med dolenskim kmeti v dobi vojne, božične in velikonočne praznike preživlja z otroško dušo, zanimivo slika vojno dobo med kmeti in v mestu ter v vojni bolnici. Najlepše se mu je posrečilo opisovanje dečkovih težkih slutenj, mračnih sanj. Povestica spada k najboljšim literarnim spisom naše izvirne mladinske književnosti: v njej je dovolj dejanj, mnogo lepih misli, poetičnih slik ter je pisana v ljubeznivem preprostem jeziku. Prav posebno lepo je okrasil akad. slikar Maksim Gaspari to knjigo z 10. slikami, ki so natisnjene k poglavjem kot vinjeta. Knjiga je primerna kot darilo odraslim dečkom in deklicam; toda tudi odrasli, zlasti očetje na vojni, jo bodo čitali z resnim užitkom. — Cena vezani knjigi 2 K 50 vin., broširani 1 K 60 vin.

Spominjajte se podpornega sklada!

Vestnik organizacij.

Vojne podpore, ki jih je izplačala Unija rudarjev v Avstriji od 1. januarja do 28. februarja 1917:

Koppl Karl, Rabenstein	K 70
Szlapeta Jožef, Szyb, »Austria«	« 60
Bauer Franc, Köflach	« 30
Mayer Franc, Ljubno	« 60
Wesp Karl, Grünlas	« 70
Haider Franc, Dunaj	« 50
Pongratz Jožef, Dunaj	« 50
Zirl Rupert, Köflach	« 50
Scherz Filip, Ljubno	« 60
Skupaj	K 500

Smrtné podpore Unije rudarjev od 1. januarja do 28. februarja 1917. izplačane in izkazane:

Kokal Vincenc, Schwarzenbach	K	60*
Pilnay Franc, Karbitz	«	85*
Riedl Vaclav, Chodau	«	70*
Trojan Franc, Schönhof b. T.	«	30
Honštek Albert, Hohenstein	«	70
Hellich Vaclav, Zuckmantel	«	30
Jedžulek Jakob, Michalkovice	«	30*
Mourek Vaclav, Neusattl	«	30*
Jaluvka Anton, Zarnbek	«	60
Mikolaš Ivan, Hladnov	«	85
Michalec Jož., Bettina-Elonora	«	85
Ližak Ivan, Szyb-Gleboki	«	30
Molinek Franc, Karwin	«	85
Gajdiok Karl, Bettina-Elonora	«	85
Racholz Peter, Wies	«	30
Holzner Franc, Höritz	«	30
Prsochka Ivan, Joachimsthal	«	70
Pretschendorfer F., Kostenblatt	«	70
Kordula Perer, Hranernik	«	30
Pressl Peregrin, Fohnsdorf	«	70
Lill Vaclav, Littmitz	«	30
Laufenthaler Jožef, Grünbach	«	30
Menzl Vincenc, Bernsdorf	«	50
Oppl Vincenc, Turn	«	85*
Rabe Jožef, Karwin	«	85
Hanke Franc, Karbitz	«	70
Fischer Jožef, Klostergrab	«	30
Marek Jožef, Raudnig	«	60
Peterl Franc, Neusattl	«	50
Pohl Jožef, Kostenblatt	«	30
Matus Hynek, Muglinov	«	85
Kopp Ignac, Fohnsdorf	«	70
Batz Vaclav, Falkenau	«	85
Trapp Gregor, Liescha	«	70
Hälbig Jožef, Turn	«	85

Löbl Franc, Schönhof b. A.	«	70
Knapp Karl, Wöllan	«	70
Szywala Stanislav, Rychwald	«	30
Franta Vincenc, Wintersgrün	«	70
Skupaj	K	2290

* Z označeni zneski so bili izkazani že l. 1916, a šele zaračunani leta 1917.

Delavstvo v vojni industriji!
Mezdne in pritožne komisije so pričele poslovati. Kdor potrebuje pojasnil, jih dobi pri svoji organizaciji pa tudi pri uredništvu Delavca.

Izdajatelj Ivan Mlinar.
Odgovorni urednik Viktor Zore.
Tiska „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani.

Naročniki in prijatelji
„DELAVCA“
ne pozabite na obnovitev naročnine, če poteče!

Učiteljska tiskarna
LJUBLJANA, Francišanska ulica šte. 6.
registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Tiskovine za šole, županištva in urade. Najmodernejše plakate in vabila za shode in veselice.

Letne zaključke

Najmodernejša uredba za tiskanje listov, knjig, brošur, muzikalij itd.

Stereotipija. Litografija

Okrajna bolniška blagajna v Ljubljani.

Pisarna: Turjaški trg šte. 4, prvo nadstropje
Uradne ure so od 8. zjutraj do 2. popoldne
Ob nedeljah in praznikih je blagajna zaprta.

Zdravnik blagajne	Ordinira		Stanovanje
	dopol.	popol.	
Dr. Košenina Peter splošno zdravljenje	1/211—1/21		Turjaški trg št. 4 v okr. bol. blag.
Dr. Franc Minar kirurg in spl. zdr.	1/21.—1/23		Turjaški trg št. 4 v okr. bol. blag.

Člani, ki potrebujejo zdravniško pomoč, se morajo zgledati v pisarni bolniške blagajne, da se jim izstavi nakaznico za zdravnika (bolniško zglednico); brez te ordinirajo zdravniki le v nujnih slučajih. Troškov, ki nastanejo, kadar zboleli član sam pozove druge zdravnike, da ga lečijo, ne povrne bolniška blagajna. Od blagajniškega zdravnika izpolnjeni bolniški list se mora takoj oddati v blagajniški pisarni. Ob nedeljah in praznikih se ordinira le v nujnih slučajih. Za vstop v bolnico je treba nakaznice. Zdravila se dobe v vseh ljubljanskih lekarnah. Bolniščnina se izplačuje vsako soboto, če je ta dan praznik, pa dan prej od 8. zjutraj do 1. popoldne. S pritožbami se je obračati do načelnika okrajne bolniške blagajne.

Načelstvo.

Podplati

se ohranijo, če se na nove ali malo ponošene čevlje pritrdijo nabitki iz usnja.

Za en par z žeblički cena

za otroke	za dame in dečke	za gospode
26—35	36—42	40—46
K 1-20	K 1-50	K 1-80

Dobe se v zalogi čevljev „P E K O“
Peter Kozina & Ko., Ljubljana,
Breg, nasproti Sv. Jakoba mostu.

OKRAJNA BOLNIŠKA BLAGAJNA V ZAGORJU OB SAVI.

Pisarna: V poslopu Občnega konsumnega društva 1. nadstropje. — Uradne ure so od 8. do 12. ure dop. in od 2. do 5. ure pop. Ob nedeljah in praznikih se ne uraduje.

Zdravnik blagajne.	Ordinira dopoldne.	Za člane:
Dr. Tomo Zarnik v Zagorju.	od 9. do 11. ure	V občinah: Zagorje, Kotedrež, Aržiše St. Lambert in Kolovrat
Dr. Ivan Premrov, Gradec pri Litiji	od 8. do pol 12. ure	V sodnem okraju Litija, izvzemši člane iz predilnice
Dr. Karol Wisinger, v predilnici v Gradcu pri Litiji	od 8. do 9. ure	Za člane iz predilnice v Gradcu pri Litiji
Dr. Božidar Kisel, Trebnje	od 8. do 11. dop.	Sodni okraj Višnja gora

Člani iz občin Zagorje, Kotedrež, Aržiše, St. Lambert in Kolovrat, ki potrebujejo zdravniško pomoč, se morajo zgledati v pisarni bolniške blagajne, da se jim izstavi nakaznico za zdravnika. Člani iz predilnice se izkažejo pri zdravniku s svojo izkaznico. Vsi ostali člani iz sodnih okrajev Litija in Višnjagora, se morajo pri zdravniku izkazati z nakaznico, izgotovljeno od njih delodajalca. Stroškov, ki nastanejo, kadar zboleli član sam pozove druge zdravnike, da ga lečijo, ne povrne bolniška blagajna. Od blagajniškega zdravnika izpolnjeni bolniški list, se mora takoj oddati v blagajniški pisarni. Za vstop v bolnico je treba nakaznice. S pritožbami se je obračati na načelnika blagajne.

Načelstvo.

Ivan Jax in sin,
Ljubljana Dunajska cesta 17
priporoča svojo bogato zalogo

šivalnih strojev
in stroje za pletenje
(Strickmaschinen)
za rodbino in obrt.
Pisalni stroji Adler.

Vozna kolesa.
Ceniki se dobe za-
stoj in franko.

To delo, kako mračno, vztrajno, neugnano
besni
na kopnem, na morju, v zemlje drobovju,
edino, kar spaja z jeklenim, orjaškim oklepom
še našo zemljo, ki jo ločijo meje dežel.
O, dejanja mož, skoraj pozabljena, skrita,
milijoni bednih, a nikdar mirujočih rok,
in od tečaja do tečaja vsi
v eno voljo zmagoslavno zlit:
Na premagano čelo vtisniti staremu svetu
žareče znamenje zemeljskih sil,
osuševati reke, predstavljati gore,
ves red, povsod na morju in zemlji
preobraziti po novi volji.

Kvišku srca!

Kakor svinec težke misli polnijo glave proletarcev: Vojna....

Kdo od nas ni zdvomil v onih prvih soparnih dneh meseca avgusta 1914 nad vsem, kar mu je bilo dotlej najsvetejše? Gledal je, kako se podira stavba mednarodne solidarnosti proletariata, kako se razblinja in izginja v nič mnogoletno vzajemno delo za enake cilje, delo, ki je družilo delavstvo vseh narodov in držav. Nikjer se niso razkrivali dejanski uspehi dela onih, ki so delali dan in noč, da prepričajo narode o blagoslovu miru in prokletstvu vojne in ki so želi za svoje delo toliko pritrjevanja iz vseh slojev; nikjer se niso pojavljala dejanja, vredna naporov in žrtev tistih, ki so služili z vso svojo osebnostjo ideji socializma. Vse uničeno, vse pomandrano od vojne furije, vse žareče v sovraštvu, vse vrtoglavo od silnih zapletljajev med narodi, od negotovosti bodočih dni.

In dvomu se je pridružil mračni drug, obup: Da smo brezmočni, čeprav nas je toliko, da so bili med nami omahljivci, ki jih je napravila prva trda preizkušnja malodušne, bojazljive. In obup je slab svetovalec: Krade razsodnost in peha človeka med najrazličnejšim, najbolj si nasprotujočim pojmovanjem semintje kakor preganja veter ladjo brez krmila na razburkanem morju. Pa prihajali so še nasprotniki in očitali s pikrim zasmehovanjem — kje so sedaj vaša dela, vi apostoli miru in ljubezni? Zmeda je bila na višku.

Ali kakor se poleže najstrahotnejši vihar, ki ruje stoletna debla in uniči v kratkih trenutkih dolgoletno delo človeških rok, tako se je tudi polagoma, polagoma umirilo v glavah proletarcev in vračalo se je treznejše presojevanje dogodkov. In kakor je čudno, vendar je resnično: Strašni vojni dogodki, brezštevilne žrtve na bojiščih, ti najžalostnejši dogodki, dogodki, ki s svojo nepojmljivo grozoto zledene v človeku toplo kri — ti dogodki so stregli veliko občino socialističnega delavstva in mu pričali s svojo neusmiljeno, trdo doslednostjo, da je bilo njegovo stremljenje pravo, da so bili nauki socializma, naslanjajoči se na gospodarski razvoj, vedno logični. Saj socializem ni le najostrejša, najdoslednejša opozicija proti današnjemu družabnemu redu, ni le brezmiselno zanikanje sedanjih družabnih

in državnih oblik, temveč on je tudi ustvarjalna sila, ki kaže že sedaj v tem anarhističnem vrvenju gospodarskih uredb pot — seveda le v malem obsegu — po svojih gospodarskih in kulturnih organizacijah, po svojih zahtevah: kako bodi organizirano življenje v bodočnosti.

Ostalo je še eno bridko željo: Naša nemoč. Premalo nas je bilo, da bi bili okrenili kolesje razvoja človeštva na ono pot, ki je po vsem našem prepričanju edino prava in edino zveličavna za vse človeštvo. A pomislimo: Zavest, ki je ne omaja noben dogodek te najžalostnejše dobe človeške zgodovine več, da smo bili že od nekdaj na pravem potu, ta zavest nam vliva toliko poguma, da pričnemo po vojni zopet z vso ognjevitostjo naše prekinjene delo, da delujemo še z večjo vnemo za zmago socialističnih idej. Naš odločni, neustrašeni nastop po vojni pa nam pridobi toliko novih bojevnikov, da bo delo lahko. Kdor ima le nekoliko lastne sodbe, ta uvidi, četudi ni bil prej v naših vrstah, da je bila socialna demokracija na pravi poti. Nauki vojne so tako ostri, da režejo v živo. In če bo treba pričeti naše delo iznova, ga bomo pričeli in izravnali vse zmede, ki jih je zanesla vojna v naše vrste, ker nas napolnjuje neomajna vera v resnico socializma. Ne obupani, temveč ponosni bomo prestopili iz te tragedije človeškega rodu v dneve miru, ponosni, ker se je izpričala v tej vojni vsa globoka resničnost socializma, ki uči od vsega svojega začetka, da vodi kapitalistično gospodarstvo do nepremostljivih nasprotij, do katastrofe. Učili smo resnico; veliko jih je bilo, ki so nas slišali, a premalo, ki bi nam bili sledili brezpogojno, ki bi bili pripravljeni vsak trenutek na žrtve. Brez žrtev pa ni postala še nikdar nobena ideja meso in kri, pot v odrešenje vodi preko trpljenja.

Še naj vam polnijo glave težke misli o vojni, o nje vzrokih in posledicah, še naj vam pretresajo njene grozote mozeg in kosti, da jih ne pozabite nikdar, da vam ne omaga nikdar volja za sveto delo. A ko boste na jasnem o vzrokih, ko bo vaša duša napolnjena do vrha z bridkostjo, tedaj spregledate: Dobro je, da smo socialisti, prav smo delali, ne odnehamo!

Bratje in sestre: Malodušnost v stran, srca kvišku, bodočnost je naša!

A. Š.

Luč od vzhoda.

Zemlja se stresa pod koraki ruskega ljudstva, zalitevajočega svoje pravice, do grla sita tega carjevega jerobstva. Samo se hoče vladati, samo si dajati zakone in urediti svoje življenje po svojem pravu. Tako silen je njegov pohod, da strmi ves svet nad mladostno močjo tega tolikokrat prevaranega, tolikokrat križanega ljudstva, ki je obvarovalo čisti plamen hrepenenja po svobodi skozi stoletja zatiranja.

*

Marx pravi v komunističnem manifestu, da si kopljejo mogotci tega sveta sami svoj grob. Ruska revolucija potrjuje to:

Najnaprednejši, najdelavnejši ruski car, Peter Veliki, je zgradil glavno mesto Rusije, Petrograd, češ, to mesto bodi »okno v Evropo«, skozi katerega naj prihaja iz zapada ves

materielni napredek v Rusijo. Ali okno se je povečalo v mogočna vrata — ne po njegovi volji, ne po volji njegovih naslednikov do tega zadnjega, ki je danes jetnik ruskega ljudstva. In skozi ta vrata niso prihajale iz zapadne Evrope le vse nove pridobitve tehnike in industrije, temveč prihajale so tudi velike, plodnosne ideje, prihajala so stremljenja, ki so razgibala in razvnela najširše mase. Okno v Evropo je postalo usodepolno

Kakor so vrele nekoč iz zapada na vzhod ideje o svobodi, enakopravnosti, demokraciji, tako bo žarela odslej svetloba mogočnih, silnih dejanj od vzhoda na zapad. Tam na vzhodu so postali nauki mislecev iz zapada živo življenje, od tam prihaja sedaj na zapad odsev svetle luči svobode, enakopravnosti, demokracije.

A. Š.

EMILE VERHAEREN:

Množica.

V teh mestih, ki v črnem bazaltu strmé,
kjer čarovni ognji iz temé plamené
v teh mestih, kjer z grmenjem in pretnjo,
s krikom in solzami se množica
zgošča iz tisoč glasov,
v teh mestih, ki strahoma vzkrikajo
ko groza in vstaja jih rdeče preplavlja,
čutim svoje srce potisočerjeno,
čutim, kako se izpreminja in širi in polni
in v hipni ekstazi skor prekipeva.

Vrečica, z drhtečimi rokami,
vsa polna sovraštva, zaslepljenega besa,
me zgrabi
in kotali kakor kamenček
sredi med množico.

Vsa zavestnost se opoteka in pada,
srce vzkipeva in nič ne vprašuje,
če dviga se k slavi ali zločinu.

In naenkrat sem oni,
ki se iztrga sam sebi,
pa se pridruži
praenotnih sil poželenju.

Sovraštvo, blaznost, ljubezen — karkoli je že,
vse se jasni kakor v pramenu bliska,
vse se razumeva, je določno in jasno,
še preden misli pšica prsi predre.

Ljudje s plamenicami tekajo sem, tekajo tja,
ob cerkvi se peni razburkano morje,
hiše in stolpi, kolodvorski prostori
zidovje, nasipi, podboji, ograje,
vse miglja v tem rdečem večeru
pred mojim pogledom, stresa se vse.

In zlate posode polne luči na trgih
bruhajo plamene jeze in groze
obupno do nočnega neba.

Visoko na stolpu pod križem
žari ura v svitu krvavem.
Na križpotju govori mestni tribun
in preden zine še prvo besedo
prepriča že
vsakogar njegov prvi zamah.

V zdivjanosti
zasramujejo sliko kronane glave
in rušijo oltarje,
kjer od nekdanj so bile svetinje.

Noč je razdrapana od vika in stoka,
električni žar se vije soparno prot' nebu,
srca ljudi so brez spon kakor ptice
temu slede, ki jih zgrabi, zapelje.
Srepa oklepa groza njih duše
in izhoda iščejo v brezvzročnem kričanju.
In vem: Trenotek begljiv
ustvari zdaj leluko novo usodo,
jo zadrži, jo razproste:
Bodočnost vsa, usoda vsa
je v oblasti tistega,
ki močan je, da grom in blisk
drži v svojih mirnih rokah
in sredi plamenov, požarov,
svetovje novo razkrije,
in z njim nejasno čuvstvo svojega časa in sveta
v območje svoje volje
magnetično priklene.
Čutiš, srce, v sekundi tej,
kako je lepa
ta ura
in da kipi triumf, ki ga poje,
iz pravečnega osrčja zemlje?

In povej, srce,
kaj ti je še preživela zapoved
in nje sijaj, ki splahnel že zdavnej je mrtev v
morje,
sedaj ko vzkipeva ura sile, mladosti?
Prišla je! Njen opoj je močan kot vino
in trpkost ne pride nikdar več mimo. —

Glej, novo upanje vstaja iz nepojmljivega
in prestavlja staro ravnovesje vsega,
ki nam že zdavnej je breme in laž!

Ali čutiš,
da kleše ves svet
svojim večnostim
lice novo, sijajno?

Vse se stresa, se ruši, vse pada
in obzorja, kakor da stopajo v daljo,
mostovi, gradovi, temnice, zvoniki
do temeljev so izpodkopani!

In množic razklenjene sile
podirajo preplavljenih mest veličine.
Zdaj je ura čud in dejanj
in ura zmag in porazov,
od zlata in bliskov se roke iskre
preko daljav v božanskem sijaju.
Kakor val, ki se izgublja v reki,
kakor perot, ki izginja v etru,
tako tudi ti, o srce,

se potopi v tej množici nešteti,
ki mesta preplavlja s krikom, z veseljem.
Le glej, o, le glej,
kako se groza in zmaga tam kreše,
kako tam narašča in v hipu izbruhla
v švigajočih plamenih,
in skuj si potem v eno enoto
vse niti in žile, vse mišice prožne,
vse živce drhteče!
Združi, objemi
razkosano skupnost v ljubezni v sebi
in kamor hodi izpremema ljudi in stvari
pojdi za njo, dokler zapoved najgloblja,
ki goni nesvestno vse pri ravnanju
te ne preplameni
kakor strela prejarka!
In v enotnost zli svojo silo
z vsem,
kar množica ustvarja nesvestno!
Za vse, kar jutri šele bo zakon,
je v njej slutnja že danes.
Ves svet je na delu,
vsi smotri na potu
za ono veliko voljo, ki v trudu
razkriva še mračno bodočnost,
žarečo v tragičnem ognju v daljni daljavi.

O, bodočnost, kako brne tvoje sile
v teh temnobazaltnih mestih,
ko rušiš zidovje svojih ječ,
v teh temnobazaltnih mestih,
kjer valovi požar kakor lev
ves divji in zlat skozi mrak.
Minute, ko se rušijo stoletja,
skrivnost, ki se razgali še le na bojiščih,
ure, ki v hipu ustvarjajo
novo lice vsega sveta,
ko postajajo zakoni, včeraj še čislani,
nerazumljivi,
ko se vzpenjamo na višave nove vere
in ko bes, ki se razpeni in srdit vzkipi,
vendar izkleše novo resnico
in jo odene z novo močjo in častjo
in jo reši nasilja starih zapovedi
kakor meč, ki je prevelik za svojo nožnico,
a je prelep, da bi ga dali krvniku.

Teli mest, ki so obzidana
od nočnih strahot in krvavih plamenov,
se okleni,
o srce, da postaneš veliko in silno.

Iz Cankarjevega „Hlapca Jerneja“.

Peto poglavje.

Pred krčmo je stal župan, golorok, debel in vesel.

»Kam, Jernej?«

»K tebi, župan, po opravkih!«

Stopila sta v krčmo; široko je sedel župan, Jernej pa je stal.

»Zdaj poslušaj, župan, kakor ti bom povedal, ter presodi po pravici in postavah! — Tole mi je rekel mladi Sitar: pojdi in išči si gospodarja drugod! To je rekel Jerneju: delal si, dodelal zame, pojdi zdaj in išči si drugod poslednje postelje! To je rekel starcu: pomlad si mi dal in poletje si mi dal in jesen; vse sem spravil v shrambe, da so polne do stropa, ti pa pojdi zdaj na zimo, kamor te še ponesó stare noge! Jaz nisem oral, tako je rekel, nisem sejal in nisem žel, ampak tvojo bogato žetev bom spravil; jaz bom jedel pogačo, ti pa glej, če najdeš pred pragom skorjo, ki jo je solnce posušilo. Ti si nam pripravil jed in pijačo, ti si nam pogrnil mizo; zdaj pa na tla poklekni, Lazar, ter lôvi drobtine! Tako je rekel in nič ga ni bilo sram! — Kje je zdaj pravica in postava, to razsodi, župan!«

Župan je namršil obrvi, nagubančil je čelo in njegov pogled ni bil več vesel, ne prijazen.

»Dolgo si govoril, bil bi kratko povedal: Sitar te je spodil iz službe!«

Jernej je položil klobuk predse, naslonil se je na mizo s pestmi.

»Kako spodil? Kako bo hlapec spodil gospodarja? Kdo je gradil tisto hišo, da je zdaj velika in imenitna? On ali jaz? Kdo polje gnojil s svojim blagoslovljenim potom, kdo širil polje, senožet in gozd visoko v hrib, globoko v dolino? On ali jaz? Kdo je ustvaril to bogastvo s svojo veliko močjo? Jaz, ki sem stal na polju gol in poten — on, ki je ležal v plenica in kričal? Kdo ima pravico, da pravi: zadeni culo na pleča in pojdi brez slovesa, zakaj velik je svet? Jaz ali on? Razodeni pravico, župan, razloži postavo!«

Župan je naslonil plečati hrbet na klop in je gledal mrko.

»Kaj hočeš, Jernej, to povej! Čemu si prišel?«

Jernej je zravnal dolgi život in se je začudil.

»Po pravico sem prišel! Nisem te prišel prosit ne kruha ne postelje! Poglej postave, razpečati pismo in razodeni pravico! Tvoj posel je!«

»Kaj hočeš?«

»Kar sem povedal!«

»Gospodar te je spodil iz službe?«

»Kateri gospodar? Iz kakšne službe?«

»Ne budali, Jernej! Star si, pa si že neumen, nič ti ne zamerim! Zakaj te je spodil?«

»Kdo spodil? Odkod?«

»Pojdi Jernej, pastirjem pripovedovat svojo zgodbo, če ne maraš pametne besede! To razloži, drugega ne vprašam nič: kaj misliš zdaj, Jernej, ko nimaš ne doma, ne gospodarja? Kam pojdeš?«

»Kam da pojdem?« je vprašal Jernej počasi in je široko odprl oči.

»Tako je! Odpri ušesa in nikar ne zijaj: spodil te je iz službe, ne doma nimaš, ne gospodarja — kam zdaj?«

Dolgo je molčal Jernej, preden je izpregovoril.

»Kaj je to postava in pravica?«

Župan se je razjezil.

»Ne beseduj o pravici in postavi — kaj je pravica in postava, kaj so te reči hlapcu in kaj ga brigajo! — Zdaj se govori o tej stvari: kam nameriš svoje stare noge?«

Jernej je sklonil glavo, srepo in natanko je pogledal.

»Torej, tako je zdaj beseda, tako je napisana: hlapcu ne pravice, ne postave!«

»Nisem tako rekel, nikjer ni tako napisano — ne obrekuj! Gospodar je gospodar in hlapec je hlapec; in če reče gospodar hlapcu: poveži culo, vstani in pojdi, je hlapcu ukazano, da vstane in gre po svoji poti. Tako je bilo od vekomaj in tako bo na vse večne čase, zakaj drugače bi bil svet narobe. — Ali te ni sram, da ti moram take reči razlagati kakor otroku, ko imaš križev že dobrih šest?«

Jernej je gledal v tla in je premišljeval.

»Da torej povežem culo in vstanem in grem!«

»Da greš po svoji poti!«

»To je pravica!«

»To je postava!«

»Ampak še to mi povej, učenjak in župan: kako bom pa v culo povil in povezal svoje delo, kako bom spravil vanjo štiridesetero let? To mi razloži, pa pojdem!«

Zares se je tedaj razljutil župan in je s pestjo udaril po mizi.

»Ali si prišel norce brit? Zberi paglavce na cesti, pa jim pripoveduj, da se bodo smejali, da ti bodo jezik kazali in te vlekli za suknjo! Z odraslimi ljudmi si opravil, še med babe ne sodiš več!«

Jernej je čudoma poslušal.

»Še včeraj so bile vse drugačne tvoje besede, župan! Vse drugačen je bil tvoj pozdrav in še tvoj obraz, se mi zdi, je bil drugačen! Kako čudno je, da se človek izpremeni kar pred očmi, ob belem dnevu — še včeraj je bil, pa ga ni več, nekdo drugi sedi tam! Kaj sem ti storil, da mi pljuješ v lice, ko si me še včeraj krščansko pozdravljal?«

»Nisem ti dolžan ne besede, ne odgovora, hlapec! Ne delaj nadlege ne meni, ne občini: poveži culo in se spravi po svojem potu!«

Tako je rekel župan in je vstal.

Ljudstvo.

Ti praviš: Zebe me. Da se ogreje tvoje izmozgano telo, te opašejo s trikratnim železnim obročem.

Ti praviš: Lačen sem. In odgovore ti: Jej drobtine, ki jih namedejo iz naših veseličnih dvoran.

Ti praviš: Žejen sem. In odgovore ti: Srkaj svoje solze.

Zgrudiš se pod bremenom dela, a tvoji gospodarji se radujejo tega. Tvoje muke in tvoj trud imenujejo neobhodno potrebni jarem dela.

Tožiš, da ne moreš negovati svojih duhovnih zmožnosti, da ne moreš razprostrti svoje inteligence; a tvoji zatiralci ti pravijo: Prav je tako! Da ljudstvo lahko vladamo, ga moramo poneumnevati.

Vi ste ljudstvo; poslušajte torej, kaj pomenja »ljudstvo«.

Ljudje so na svetu, utrujeni od dnevnih bremen, izpostavljeni neprestano solncu, dežju, vetru in vsem neprilikam letnih časov, ljudje, ki s trudom obdelujejo zemljo, v katero polagajo s plodnosnim semenom del svoje moči, svojega življenja, čelo v potu, da tako pridelujejo za vse potrebno hrano.

Ti ljudje so možje ljudstva.

Drugi delajo v gozdovih, kamnolomih, minah, se pogrezajo v neznanske globočine, v notranjost zemlje, da izkopljejo sol, premog, rudnine, sploh vse za obrti in umetnosti potrebne sirovine. Ti kakor oni se postarajo ob trdem

delu, da preskrbe vse stvari, ki jih potrebujejo vsi.

Tudi ti so možje ljudstva.

Zopet drugi topé rudo, jo obdelujejo in jej dajejo obliko, potom katere postane šele uporabljiva za najraznovrstnejše stvari; ali obdelujejo les, predejo volno, tko platno, svilo in različno blago, ali pa se trudijo z enako vnemo, da zadostijo različnim potrebam, nastajajočim neposredno iz narave ali iz socialnih razmer.

Tudi ti so možje ljudstva.

Drugi brodarijo križem po morju, večno obdani od nevarnosti, da prevažajo izdelke ene dežele do obal druge, ali pa se bore proti valovom in vihram v žgoči tropični vročini kakor tudi v mrazu večnega ledu, da z lovom rib pomnožujejo za skupnost živila ali pa da iztrgajo morju množico nam koristnih produktov.

Tudi ti so možje ljudstva.

In potem, ali niso tudi otroci ljudstva, ki zgrabijo orožje za domovino, jo branijo, jej žrtvujejo najlepša leta svojega življenja, svoje telo, svojo kri; ki se žrtvujejo in umirajo za varnost drugih ljudi, da jim zagotovijo mirno veselje družinskega življenja?

Drugi zopet premagajo tisoč ovir, osrčeni in podpirani le od svojega ženija in oplemene umetnost, literaturo in znanost, ki dviga življenje, izobražujejo narode in jih odevajo z onim bleščečim sijajem, ki mu pravimo slava in postanejo tako vir in sicer najplodonosnejši — javne blaginje.

V vsaki deželi so torej »ljudstvo« ti, ki delajo, ki so v vsakem oziru produktivni, ki darujejo svojo delovno silo skupnosti, razred so, ki najbolj pospešuje blaginjo države, ki je najbolj potreben za njen obstoj! Zatorej proč z manjšino privilegirancev, ki se kopljejo v samem uživanju; le v ljudstvu je utelesen človeški rod.

Zakaj se čudite, da ste želi do današnjega dne tako malo sadov svojega dela? V vaših rokah je bila moč, da preobrazite svet, ali v vaših srcih ni bilo dovolj volje za dejanja. Pravičnost vas je dostikrat zapustila, ljubezen do bližnjega še vselej.

Ali hočete biti srečni? Tedaj mislite na svoje brate kakor sami nase. Njihova stvar naj bo vaša stvar, njihova blaginja vaša blaginja, njihova žalost vaša žalost. V tem tre-

notku, ko priznate en sam skupni interes, eno voljo, eno dejanje — imenujte mi moč, ki vas premaga!

Že zori ljudstvu vseh narodov spoznanje, da imajo enake interese, da ni treba med njimi nasprotstev, kakor jih hočejo pregovoriti oni, ki bi jih radi prevarali, da jih ločijo in ki jih hočejo ločiti, da jih imajo tem bolj gotovo v svojih pesteh. Nagon sili ljudstva, da se zbližujejo, da se smatrajo za brate. Kmalu pride ura, ko se bodo medsebojno podpirali, pomagali drug drugemu. Na obzorju zgodovine prihaja srečnejši čas, čas, ko bo ves svet le eno mesto, vladan po enaki postavi, po postavi pravičnosti in ljubezni, enakosti in bratstvu — vera bodočnosti za ves človeški rod!

(Iz »Knjige za ljudstvo«, spisal F. de Lammennais, leta 1838).

Našim ženam.

Žene! Trpljenje v zvrhani meri je vaš delež od zibelke do groba. Proletarsko dekletce, komaj stoji samo trdno na nogah, že je varulinja manjših; komaj zna nekoliko okretno gibati svoje ude, že gospodinji doma; in ko jej poteče tako otroška doba do 14. leta, tedaj jo pahne boj za goli obstanek v zatohlo tovarno, v prašno izbo k šivalnemu stroju ali pa — sama še otrok — je pestunja pri takozvanih »boljših« družinah. In pesniki in pisatelji, ki gledajo svet namenoma skozi rožnata očala, pojejo in pripovedujejo o otroških letih, kako so vesela, brezskrbna, ena sama Velika nedelja. Ali veste kaj o tem, ve proletarske žene? Ali niso vaši spomini na otroška leta kakor en sam Veliki petek? Mračni, težki. Zakaj?

In čez nekaj let postanete soproge, matere. Križev pot vašega življenja gre dalje. Med delom za gospodinjstvo in za izkoriščevalca rodite otroke, ki so že ob rojstvu določeni za trpljenje brez konca. S trudom in žrtvami jih vzgojite in zredite, kakor najboljše veste in znate, a ko dorastejo, se razprše na vse strani — s trebulom za kruhom. Hčere nastopijo enako pot kakor ste jo nekoč ve, sinovi — da sinovi se odpočijejo na bojiščih v objemu »zadnje

ljubce«, smrti. In vas čaka samotna starost z neveselimi spomini, z neveselim izgledom v bodočnost. Dokler pripušča izmzgano telo, garate. Za se? Ne! Ko odpovedo moči, potem na cesto, od hiše do hiše. Zakaj?

Zakaj toliko trpljenja, bridkosti, skrbi? Ali ste že kdaj razmišljale o tem?

Tudi v vas je hrepenenje po udobnem življenju, po užitkih, ki jih ponuja svet v tako obilni meri, po lepoti, ki se razprostira v naravi. Ali utešiti ne morete tega hrepenenja, ker je sedanjí družabni red tak, da deli vso lepoto, vse užitke le tistemu, ki je bogat. Ve sicer ustvarjate bogastvo, drugi ga uživajo. Ve trpite, da se drugi vesele.

Ali ni izhoda iz te mračne doline solz, v katero ste zaklete vse žive dni? Je izhod, je odrešenje. Socializem — veliko gibanje za enakost in pravičnost — je za vas vstajenje. Priďte, ve proletarke v vrste socialistov, da ojačite armado bojevnikov, ki gredo v boj proti zatiralcem in izkoriščevalcem, ki pripravljajo tla za novo družbo, kjer se bodo solnčili vsi, kjer bo deležen vsakdo takega življenja, ki ga uživajo sedaj le nekateri izvoljenci.

a. š.

O ureditvi človeške družbe.

Zastoj se trudijo dobrohotneži, izboljšati položaj svojih bližnjih s tem, da se bojujejo proti učinkom. Pozornost pa je treba posvetiti vzrokom, preden se doseže kaj trajno dobrega za družbo. Ali vsi naši načrti so poglavitno izdelani na to, da preprečijo skrbi le na pol poti. Neskončno raznovrstnost dobrotelnih naprav, ki kažejo v enaki meri dobrohotnost in neznanje, smo ustanovili, da premagamo trpljenje družbe. Ali poizkus je jalov. Ustanavljajmo družbe, ki naj odstranijo vzroke, iz katerih izvira beda človeštva: Družbe, ki ne podpirajo bednih, temveč ki odstranjajo

vzroke bede, ki ne pomagajo revnim z denarjem, temveč ki odstranjajo vzroke revščine, ki ne zasledujejo tatov, temveč ki odpravljajo mnogotere izkušnje k tatvini; družbe z ednim namenom, da razdele enakomerno vse imetje med vse in da združujejo človeštvo v edinstvu, skupnosti in miru

Vsak neproduktivni član človeške družbe je direktni davek na produktivne razrede.

Edini pravični temelj za vse imetje je: Delo.
(John Gray, l. 1825.).

Ustroj ustavnih držav.

Svetovnoznani ruski revolucionar, Peter Kropotkin, opisuje v svojem obširnem delu o francoski revoluciji ustroj ustavnih držav takole: Ustavne države, kakršne obstoje danes v Evropi, so se zoblikovale šele na koncu osemnajstega stoletja. Centralizacija oblasti, kakor je danes v teku, ni bila takrat niti tako popolna, niti tako enakomerna, kakor jo opazujemo sedaj. Ta strahotni mehanizem, ki na eno povelje, izdano kje v kakem glavnem mestu, obožuje za vojno vse moške enega ljudstva in jih spravi v tek, da zanašajo opustošenje na polja in žalost v družine; dežele, ki so preprežene z mrežo upravnih uradnikov, katerih osebnost je popolnoma izbrisana vsled njihovega birokratičnega življenja in ki se mehanično pokore poveljem, izhajajočim iz ene centralne volje; ta

pasivna podložnost državljanov zakonom in to oboževanje postav, parlamenta, sodnika in njegovih pomagačev, kakor vidimo dandanes; ta hierarhična piramida ukročenih uradnikov; ta mreža šol, ki jih vzdržuje in vodi država in kjer uče oboževanje sile in pasivno pokorščino; ta industrija, ki ugonablja s svojim kolesjem delavstvo, katerega jej prepušča država; ta trgovina, ki zbira neizmerna bogastva v rokah tistih, ki so si prilastili zemljo, rudnike, prometne zveze in zaklade v naravi in ki živi državo; končno ta znanost, ki sicer napravlja misli svobodne in potisočuje produktivne sile človeštva, a ki ga hoče hkratu podjarmiti pravici močnejšega in državi: — Vsega tega ni bilo pred francosko revolucijo.

